

# VALESIA.

497

Varia quoque producit Animalia, Vaccas, Boves, Equos, Asinos, Mulos, Oves, Porcos, Capras, Cuniculos: Anseres item, Anates, Gallinas, Pavones, Columbas. Abundat etiam Apibus, unde illis non exiguum emolumentum. Habent præterea Montes Animalia quædam nobis penitus incognita, ut sunt *Egocerotæ* seu Capricorni, Meles, Ibices, Mures Alpini, Lepores nostris dissimiles, Phasiani, Galli silvestres, Gallinæ petrosæ, Aviculæ quas *Parnissas* vocant, Perdices, Bonosæ, Fulicæ, Vultures, Palumbi, Ardeæ, Ficedulæ, Mergi, Coturnices, Turdi. Abundant quoque Vrsis, Lupis, Lyncibus, Vulpibus, Martibus, Falconibus. Carent autem Cervis, Capreis, Apris, Scorpionibus & Conchyliatis Ranis. Tanta autem Ferinæ in hac regione abundantia, ut bubulæ instar, & nonnunquam viliori precio in macello veneat. Episcopus porro Sedunensis Princeps est & Dominus totius Valesiæ, in Rebus Secularibus & Spriritualibus, deditque Carolus Magnus circa annum Christi ccccio v hunc Comitatum & Præfecturam S. *Theodolo Episcopo* Sedunensi atque omnibus successoribus ejus. Confirmarunt quoque multi alii Imperatores hanc donationem & roboraverunt usque in hodiernum diem. *Valesia* in *Superiorem* & *Inferiorem* dividitur. Superior idiomate Germanico utitur, incipitque a Furca Monte, excurritque ad Marcam regionis usq; ique est sub Seduno, juxta amnem Morsum, complectiturque septem Decimas seu Diceceses, quas illi *Zenden* vocant, nempe *Sedunum*, *Syder*, *Leuck*, *Raren*, *Visp*, *Brig* & *Gombs*. In *Inferiore Valesia* lingua Sabaudica in usu est: ab amne Morso initium sumit, extenditurque ad pontem S. Mauricii usque, cujus Incolæ olim *Veragri* dicti sunt. Habet autem Inferior *Valesia* sex Communitates quas illi vocant *Vexica* seu *Banneras*, nempe *Condes*, *Ardon*, *Sallien*, *Martinacht*, *Intremont*, & S. *Mauriciū*. Metropolis Valesiæ *Sedunū*, Germanice *Sitten*, & Gallice *Sim* pro patriæ more elegans Civitas, crescitq; indes splendor ædificiorum. Adjacet monti, qui in media planicie, inter altissimos Montes vallem claudentes, sensim versus ortum confurgit: bifurcaturq; in duo petrosa fastigia seu eminentes colles. Subest autem *Torentasiæ* Archiepiscopatus Sabaudiæ, *Sedunum* Episcopatus Valesiæ, & *Augusta* similiter. Præter *Sedunum* nullam muris cinctam Civitatem habent Valesii, quamquam S. *Mauricius* sive *Agaunum* pro Opido haberi posset. Sunt hic præterea *Martinacht* sive *Ostodurum*: *Gradesch* & *Vetus Sider* arces, *Sider*, *Leuc*, *Raronna*, *Vesbia*, *Brig*, *Naters*, *Moril* Opida. Montes qui Valesiam ambiunt, habent hodie alia, quam olim nomina. Monsex quo *Rhodanus* oritur olim *Subecus*, *Coarvus* ac *Ursellus* vocatus fuit, hodie *Furca* nuncupatur. Huic vicinus est *Gorhardi Mons*: juxta Brigam est *Sempronius Mons*, hodie *Simpelberg*. Huic vicini sunt *Safes* & *Matter* Montes. Ex altera parte *Rhodani* sunt *Loetsch* & *Gemmi* Montes. In *Valle Poenina*, *Arolla* mons glacialis est. E regione *Sider* versus Septentrionem est *Sylvius Mons*, is jam *Austal-berg* vocatur, & ex utraque parte S. *Bernhardi Mons*. Silva *Hercynia* huc etiam spargit ramos suos diversis insignitos nominibus, alibi enim *Milebach* Silva juxta *Arnen* nimirum, juxta *Perigrad* *Persim Waldt* vocatur, atque alibi aliter. Populus in Valesia est hodie erga externos, valde humanus & affabilis, totusque beneficus. Inter se vero paullo rigidiores, quam amicos & vicinos deceat.

Animalium varietas.

Imperium majorum.

Urbs & Opida.

Montes.

Silva.

Mores.